

РУС ТЕЛЕНДӘ БЕЛЕМ БИРҮ ОЕШМАЛАРЫНЫҢ
ТАТАР ТӨРКЕМНӨРЕНДӘ БЕЛЕМ АЛУЧЫ УКУЧЫЛАР ӨЧЕН
ТАТАР ТЕЛЕННӘН ОЛИМПИАДА БИРЕМНӨРЕ

(2022-2023 нче уку елы)

4 нче сыйныф

Үткәрү вақыты – 120 минут

Максималь балл – 56

I. Тестлардан дөрес җавапны билгеләгез.

1. Саңгырау тартык авазы булган сүзне билгеләгез. (2 балл)
 - а) *боз*
 - ә) *кар*
 - б) *яңгыр*
 - в) *җил*

2. Нечкә сузык авазлардан гына торган сүзне билгеләгез. (2 балл)
 - а) *ботка*
 - ә) *кашык*
 - б) *тәлинка*
 - в) *кайнатма*

3. Парсыз саңгырау тартык авазны билгеләгез. (2 балл)
 - а) [ч]
 - ә) [в]
 - б) [й]
 - в) [х]

4. “*Сөйләшмиләр*” сүзәндәге басымлы иҗекне билгеләгез. (2 балл)
 - а) 1 нче иҗек
 - ә) 2 нче иҗек
 - б) 3 нче иҗек
 - в) 4 нче иҗек

5. Күчерелмә мәгънәдәге сүзне билгеләгез. (2 балл)
 - а) *йомшак сүз*
 - ә) *йомшак мөндәр*
 - б) *йомшак урындык*
 - в) *йомшак күмәч*

6. Тамырдаш сүзләрдән торган рәтне билгеләгез. (2 балл)
 - а) *чиләк, чирәм*

- ә) боз, ботка
- б) бал, балчык
- в) күз, күзлек

7. Исемне билгеләгез. (2 балл)

- а) баиш
- ә) башлыый
- б) башлы
- в) без

8. Хәзерге заман хикәя фигыльне билгеләгез. (2 балл)

- а) укы
- ә) укый
- б) укыды
- в) укыр

9. Нокталар урынына куела торган кушымчаны билгеләгез. (2 балл)

Чебен... фил ясау. (Мәкаль)

- а) -гә
- ә) -дән
- б) -нән
- в) -не

10. Инкяр жөмләне билгеләгез. (2 балл)

- а) *Мин урамга чыктым.*
- ә) *Әкрэн генә йомшак кар ява.*
- б) *Балалар кар бабай ясыйлар.*
- в) *Көн салкын түгел.*

II. Башыгызны эшләтегез.

Сүзләрне дәрәс итеп урнаштырып, ике мәкаль языгыз. (4 балл)
урманга, ерак, алма, курыккан, төшми, бармас, агачыннан, бүредән

III. Теоретик бирем.

Нокталар урынына тиешле сүзләрне, авазларны һәм кушымчаларны өстәп языгыз. (10 балл)

Табигать сүзендә хәреф, аваз бар. Әлеге сүздәге сузык авазлар: [...], [...], [...]. ь – белдерми. Табигать – сүз төркеме, ясалышы ягыннан сүз. Табигать сүзе урын-вакыт килешендә килгәндә, аңа кушымчасы ялгана. Табигать сүзенең мәгънәсен сүзлектән белеп була.

IV. Гамәли-ижади бирем.

1. Жөмлэләрне татар теленә тәржемә итеп языгыз. (4 балл)

Моя сестра не может выучить это стихотворение.

*Писатель написал очень много книг.
Я не могу пойти с вами в парк.*

2. Төшөп калган хәрефләрне языгыз. (4 балл)

Бер кешене... ике улы булган. Әтиләре базардан икесенә дә берәр алма алып кайткан. Алмалар бик п...шкән, татлы, сус...л иде.

Өлкән улы алманы ашый, орл...кларын жыйеп куя. Бакчага чәч...п, алма агачы ут...ртырга тели.

*Төпч...к улы үзенең алмасын а...ырып яткан күрше егетенә бирә.
(Дәрдемәндтән)*

2.1. Сүзләрнең синонимнарын языгыз. (2 балл)

пешкән –, татлы –

2.1. Сүзләрнең антонимнарын языгыз. (2 балл)

чәчә –, егет –

2.3. Алма нинди була? 10 сыйфат языгыз. (5 балл)

3. Үзегез яратып ашый торган жиләк-жимеш яисә яшелчә турында 5 жөмлө төзеп языгыз. (5 балл)

РУС ТЕЛЕНДӘ БЕЛЕМ БИРҮ ОЕШМАЛАРЫНЫҢ
ТАТАР ТӨРКЕМНӨРЕНДӘ БЕЛЕМ АЛУЧЫ УКУЧЫЛАР ӨЧЕН
ТАТАР ТЕЛЕННӘН ОЛИМПИАДА БИРЕМНӨРЕ

(2022-2023 нче уку елы)

5 нче сыйныф

Үткәрү вакыты – 120 минут

Максималь балл – 56

I. Тестлардан дөрес җавапны билгеләгез.

1. Яңгырау тартык авазы булган сүзне билгеләгез. (2 балл)
 - а) *такта*
 - ә) *чүп*
 - б) *сөт*
 - в) *өстәл*

2. Калын сузык авазлардан гына торган сүзне билгеләгез. (2 балл)
 - а) *гәбәдия*
 - ә) *кыстыбый*
 - б) *бәләш*
 - в) *пәрәмәч*

3. Парлы саңгырау тартык авазны билгеләгез. (2 балл)
 - а) [ф]
 - ә) [х]
 - б) [һ]
 - в) [щ]

4. “*Аңламады*” сүзендәге басымлы ижекне билгеләгез. (2 балл)
 - а) 1 нче ижек
 - ә) 2 нче ижек
 - б) 3 нче ижек
 - в) 4 нче ижек

5. Күчерелмә мәгънәдәге сүзне билгеләгез. (2 балл)
 - а) *җылы күлмәк*
 - ә) *җылы көн*
 - б) *җылы бүлмә*
 - в) *җылы караш*

6. Тамырдаш сүзләрдән торган рәтне билгеләгез. (2 балл)
 - а) *бит, битлек*
 - ә) *күл, күлмәк*

- б) биш, бишек
- в) жыл, жыллек

7. Кимлек дәрәжәсендәге сыйфатны билгеләгез. (2 балл)

- а) яшел
- ә) яшькелт
- б) ямь-яшел
- в) яшелрәк

8. Тартым алмашлыгын билгеләгез. (2 балл)

- а) мин
- ә) синеке
- б) бу
- в) кем

9. Нокталар урынына куела торган кушымчаны билгеләгез. (2 балл)

Бер тамчы... диңгез булмый. (Мәкаль)

- а) -да
- ә) -нан
- б) -дан
- в) -ның

10. Раслау жөмләне билгеләгез. (2 балл)

- а) *Мин китап укымадым.*
- ә) *Алсуның дәфтәре юк.*
- б) *Бу алма баллы түгел.*
- в) *Бүген урамда кар ява.*

II. Башыгызны эшләтегез.

Сүзләрне дәрәжә итеп урнаштырып, ике мәкаль языгыз. (4 балл)

яхшырак, дә, жыя, йолдызлар, каршы, байлык, төндә, кышка, яна, караңгы, тиен

III. Теоретик бирем.

Нокталар урынына тиешле сүзләрне һәм авазларны өстәп языгыз. (10 балл)

Юлдаш сүзәндә хәрәф, аваз бар. Әлеге сүздәге тартык авазлар: [...], [...],[...], [...]. Юлдаш – сүз төркеме, ясалышы ягыннан сүз. Юлдашым сүзә белән төрләнгән. Юлдаш сүзәнең мәгънәсен сүзлектән белеп була.

IV. Гамәли-ижади бирем.

1. Жөмләләрне татар теленә тәржемә итеп языгыз. (4 балл)

*Как хорошо летом на море!
После дождя дети ждали радугу.
Этот дом строят уже очень долго.*

2. Төшөп калган хәрефләрне языгыз. (4 балл)

Тәрбияле бала ч...йне яхшы гына утырып ...чәр, икмәкне дә к...дерләп кенә ашар. Аяк өст...ндә ашап ...өргән кешенең икмәк ...алчыклары, жсиргә төш...п, аяк белән тапталыр. Шуңа күрә тәрбияле бала ...ичбер вакытта баскан килеш ашамас. (Ризаэддин Фәхреддин)

2.1. Сүзләрнең синонимнарын языгыз. (3 балл)

бала –, тәрбияле –, кешенең –

2.2. Сүзләрнең антонимнарын языгыз. (3 балл)

аяк –, эчәр –, өстендә –

2.3. Текстта кулланылган кушма сүзне табып языгыз. (1 балл)

2.4. Текстта кулланылган тартым белән төрләнгән исемне табып языгыз. (1 балл)

3. Тырыш укучы нинди була? Шул хакта 6 жөмлө төзөп языгыз. (6 балл)

РУС ТЕЛЕНДӘ БЕЛЕМ БИРҮ ОЕШМАЛАРЫНЫҢ
ТАТАР ТӨРКЕМНӨРЕНДӘ БЕЛЕМ АЛУЧЫ УКУЧЫЛАР ӨЧЕН
ТАТАР ТЕЛЕННӘН ОЛИМПИАДА БИРЕМНӨРЕ

(2022-2023 нче уку елы)

6 нчы сыйныф

Үткәрү вакыты – 150 минут

Максималь балл – 56

I. Тестлардан дәрәс җавапны билгеләгез.

1. Ирәнләшкән сузык авазы булган сүзгә билгеләгез. (2 балл)
 - а) *мәктәп*
 - ә) *сыйныф*
 - б) *дәрәс*
 - в) *акбур*

2. [w] авазы булган сүзгә билгеләгез. (2 балл)
 - а) *чәүкә*
 - ә) *күкә*
 - б) *үрдәк*
 - в) *тукран*

3. Юлдан-юлга күчәрәп булмый торган сүзгә билгеләгез. (2 балл)
 - а) *түшәм*
 - ә) *идән*
 - б) *кием*
 - в) *яулык*

4. **Былыр** сүзгә синонимын билгеләгез. (2 балл)
 - а) *быел*
 - ә) *киләсе ел*
 - б) *узган ел*
 - в) *кичә*

5. Рус алынмасын билгеләгез. (2 балл)
 - а) *базар*
 - ә) *өстәл*
 - б) *китап*
 - в) *хат*

6. Кушма сүзгә билгеләгез. (2 балл)
 - а) *озын(борын)*
 - ә) *әкәм(төкәм)*
 - б) *дус(иш)*

в) кура(жыләге)

7. Нокталар урынына куела торган кушымчаны билгеләгез. (2 балл)

Су башын... болгана. (Мәкаль)

- а) -да
- ә) -нан
- б) -дан
- в) -ның

8. Артыклык дәрәжәсендәге сыйфатны билгеләгез. (2 балл)

- а) кызыл
- ә) кызылрак
- б) жәте кызыл
- в) кызгылт

9. Күрсәтү алмашлыгын билгеләгез. (2 балл)

- а) син
- ә) безнеке
- б) шул
- в) кайда

10. Инкяр жөмләне билгеләгез. (2 балл)

- а) Юл буенда агач үсә.
- ә) Тиздән Яңа ел житә.
- б) Мин бию түгәрәгенә йөрим.
- в) Безнең сыйныфта укучылар күп түгел.

II. Башыгызны эшләтегез.

Сүзләрне дөрес итеп урнаштырып, ике мәкаль языгыз. (4 балл)
диңгезгә, та, тирән, су, балык, ашыккан, күлдә, житмәс, балык

III. Теоретик бирем.

Нокталар урынына тиешле сүзләрне өстәп языгыз. (10 балл)

Уен-көлке сүзендә хәреф, аваз бар, анда сузык аваз, тартык аваз. Уен-көлке – сүз төркеме, ясалышы ягыннан сүз. Сүзнең тамырлары – һәм Нигезе – Уен-көлке сүзенең мәгънәсен сүзлектән белеп була.

IV. Гамәли-ижәди бирем.

1. Жөмлэләрне татар теленә тәржемә итеп языгыз. (4 балл)

*В такую дождливую погоду лучше сидеть дома.
Она очень застенчива. У неё мало подруг.
У меня есть несколько книг по этой проблеме.*

В автобусе было слишком много народа.

2. Төшөп калган хәрефләрне языгыз. (4 балл)

Элекке заманда ике иптәш юлга ч...кканнар. Боларга зур урман аркылы үтәргә туры килгән. Урманга к...ргәннәр икән, боларның каршысына кинәт кенә бер аю килеп чыккан. Мон... күргәч, боларның берсе, бик куркып, агач башына м...неп качкан. Икенчесе, үлгән булып, тиз генә с...зылып яткан.

Аю, бу юлда яткан кешенең яны...да әйләнә-әйләнә, башларын, аякларын ...снәгән дә, ди, бер дә т...мичә, үз юлына киткән, ди. (Татар халык әкияте)

2.1. Сүзләрнең синонимнарын языгыз. (3 балл)

элекке –, аркылы –, каршысына –

2.1. Сүзләрнең антонимнарын языгыз. (3 балл)

зур –, иптәш –, тиз –

2.3. Урманга сүзенең транскрипциясен языгыз. (2 балл)

3. Әйбәт иптәш, дус нинди була? Шул хакта 6 жәмлә төзеп языгыз. (6 балл)

РУС ТЕЛЕНДӘ БЕЛЕМ БИРҮ ОЕШМАЛАРЫНЫҢ
ТАТАР ТӨРКЕМНӨРЕНДӘ БЕЛЕМ АЛУЧЫ УКУЧЫЛАР ӨЧЕН
ТАТАР ТЕЛЕННӘН ОЛИМПИАДА БИРЕМНӨРЕ

(2022-2023 нче уку елы)

7 нче сыйныф

Үткәрү вакыты – 150 минут

Максималь балл – 64

I. Тестлардан дөрес җавапны билгеләгез.

1. [w] авазы булган сүзне билгеләгез. (2 балл)
 - а) *телевизор*
 - ә) *юкә*
 - б) *дәүләт*
 - в) *үлән*

2. Басымы соңгы ижеккә төшмәгән сүзне билгеләгез. (2 балл)
 - а) *барам*
 - ә) *барабыз*
 - б) *бардык*
 - в) *бардылар*

3. Рус алынмасын билгеләгез. (2 балл)
 - а) *алгебра*
 - ә) *мунчала*
 - б) *һәйкәл*
 - в) *йорт*

4. *Элек* сүзенең синонимын билгеләгез. (2 балл)
 - а) *тиздән*
 - ә) *бүген*
 - б) *быел*
 - в) *әүвәл*

5. Парлы сүзне билгеләгез. (2 балл)
 - а) *мал(туар)*
 - ә) *баиш(кала)*
 - б) *бака(яфрагы)*
 - в) *драм(түгәрәк)*

6. Кимлек дәрәжәсендәге сыйфатны билгеләгез. (2 балл)
 - а) *соры*
 - ә) *сорырак*
 - б) *сон-соры*

в) *соргылт*

7. Билгеләү алмашлыгын билгеләгез. (2 балл)

- а) *алар*
- ә) *һәрчак*
- б) *кемдер*
- в) *шушы*

8. Саф рәвешне билгеләгез. (2 балл)

- а) *жәяү*
- ә) *ерак*
- б) *элек*
- в) *күп*

9. Билгесез киләчәк заман хикәя фигыльне билгеләгез. (2 балл)

- а) *килде*
- ә) *килгән*
- б) *киләчәк*
- в) *килер*

10. Жәенке жөмләне билгеләгез. (2 балл)

- а) *Кыш.*
- ә) *Туңдырды.*
- б) *Кар ява.*
- в) *Йомшак кар ява.*

II. Башыгызны эшләтегез.

Сүзләрне дәрәс итеп урнаштырып, ике мәкаль языгыз. (4 балл)

башын, ит, авызыннан, иректә, читлеккә, карчыга, югалтыр, кире, өйрәнгән, чыкмый, кош

III. Теоретик бирем.

Нокталар урынына тиешле сүзләрне өстәп языгыз. (10 балл)

Явым-төшем сүзендә сузык аваз, тартык аваз бар. Ул сингармонизм законының рәт һәм гармониясенә буйсынган. Сүз басымы компонентның ижәгенә төшә. Явым-төшем – сүз төркеме, ясалышы ягыннан сүз. Сүзнең тамырлары – һәм Явым-төшем сүзеннән -сез кушымчасы ярдәмендә сүз төркеме ясала ала.

IV. Гамәли-ижәди бирем.

1. Жөмлэләрне татар теленә тәржемә итеп языгыз. (4 балл)

Вы должны взять себя в руки.

Обычно он ходит в школу пешком.

Вечером они перевернули дом верх тормашками, но не нашли книгу.

Я в детстве мечтала танцевать в балете.

2. Төшөп калган кушымчаларны һәм сүзләрне языгыз. (8 балл)

Бердән..... көнне Карга Күке белән очрашкан. Алар бер-берсе.... хәл-..... сорашканнар. Күке, Карга белән хушлашып, үз юлына китә. барып, бер агачка куна да, бик матур итеп:

– Күк-ке, күк-ке, - дип кычкыра башлый.

Карга моны ишетеп көнләшеп куя.

– Мин Күке кебек үз исемемне әйтеп бетерә алмам.....? Минем тавышым да көр, сыным да матур, – ди ул.

Шуннан Карга: “Кар-га, Кар-га”, – дип кычкырып йөри башлый.

Бервакыт Карга, азык йөргәндә, бер Тургайны эләктереп ала да авызына каба. Шулкак Тургай Каргадан:

– Агай, синең исемеңне беләсем килә. Син миңа үз исемеңне әйтә күр инде, – дип үтенгән.

– Кар-га, Кар-га, – дип кычкырган Карга. Тургай Карга авызыннан чыгып та китә. Карга үз исемен әйткәнгә бик үкенгән. Шуннан соң ул үз исемен бервакытта да тулысынча әйтми, “Карр, карр”, – дип кенә кычкыра икән. (Башкорт халык әкиятә)

2.1. Сүзләрнең синонимнарын языгыз. (3 балл)

хушлашып –, сыным –, эләктереп –

2.2. Үкенгән сүзенең транскрипциясен языгыз. (2 балл)

2.3. Кушма сүзләрне күчереп языгыз, мәгънәле кисәкләрен аерыгыз. (3 балл)

3. Сөзнең исемгез нинди мәгънә аңлата? Ни өчен сөзгә эти-энигез шундый исем кушкан? Шулкак 6 жөмлә төзеп языгыз. (10 балл)

РУС ТЕЛЕНДӘ БЕЛЕМ БИРҮ ОЕШМАЛАРЫНЫҢ
ТАТАР ТӨРКЕМНӨРЕНДӘ БЕЛЕМ АЛУЧЫ УКУЧЫЛАР ӨЧЕН
ТАТАР ТЕЛЕННӘН ОЛИМПИАДА БИРЕМНӨРЕ

(2022-2023 нче уку елы)

8 нче сыйныф

Үткәрү вакыты – 150 минут

Максималь балл – 66

I. Тестлардан дөрес җавапны билгеләгез.

1. [э] авазы булган сүзне билгеләгез. (2 балл)
 - а) *ел*
 - ә) *тел*
 - б) *көчек*
 - в) *елга*

2. Басымы соңгы ижеккә төшмәгән сүзне билгеләгез. (2 балл)
 - а) *йөгерә*
 - ә) *йөгердек*
 - б) *йөгерәләр*
 - в) *йөгерделәр*

3. Рус алынмасын билгеләгез. (2 балл)
 - а) *опера*
 - ә) *фигыль*
 - б) *яңгыр*
 - в) *кәбестә*

4. Фразеологик әйтелмәнең мәгънәсен билгеләгез. (2 балл)

Сабак бирү

 - а) *орышу*
 - ә) *укыту*
 - б) *мактау*
 - в) *курку*

5. Кушма сүзне билгеләгез. (2 балл)
 - а) *кара(бөрлегән)*
 - ә) *иртә(кич)*
 - б) *ал(су)*
 - в) *тере(көмеш)*

6. Юклык алмашлыгын билгеләгез. (2 балл)
 - а) *кайда*
 - ә) *андый*

- б) *һичкем*
- в) *әллә кая*

7. Затланышлы фигыльне билгеләгез. (2 балл)

- а) хэл фигыль
- ә) шарт фигыль
- б) сыйфат фигыль
- в) инфинитив

8. Ияртүче теркәгечне билгеләгез. (2 балл)

- а) *ләкин*
- ә) *һәм*
- б) *чөнки*
- в) *яки*

9. Сүзтезмәне билгеләгез. (2 балл)

- а) *кар*
- ә) *ап-ак кар*
- б) *кар, буран*
- в) *Кар ява.*

10. Жөмләнең иясен билгеләгез. (2 балл)

- Әнкәм йорты – алтын бишек. (Мәкаль)*
- а) *әнкәм*
 - ә) *йорты*
 - б) *алтын*
 - в) *бишек*

II. Башыгызны эшләтегез.

Сүзләрне дөрөс итеп урнаштырып, ике мәкаль языгыз. (4 балл)
килмәгән, сүз, караңгы, сөйләмә, йөздән, чыкмас, үзең, кешегә, тәмле, ишетәсе, сүзне

III. Теоретик бирем.

Нокталар урынына тиешле сүзләрне өстәп языгыз. (10 балл)

Гыйлем сүзендә сузык аваз, тартык аваз бар. Ул сингармонизм законының рәт гармониясенә ижәктән тора. Аңа кушымча ялгана. Ул – алынмасы. Белем – аның Гыйлем – сүз төркеме. Гыйлем сүзеннән -ле һәм -сез кушымчалары ярдәмендә сүз төркеме ясала ала. Галимне гыйлем диләр.

IV. Гамәли-ижади бирем.

1. Жөмлөләрне татар теленә тәржемә итеп языгыз. (4 балл)

Зима пришла неожиданно для жителей деревни.

*На лесной опушке стоит деревянная избушка.
В реках, озёрах, прудах водится много рыбы.
Уже улетели на юг ласточки, скворцы, грачи, журавли.*

2. Төшөп калган сүзләрне языгыз. (8 балл)

Зөлфиянең әнисенә бүләккә дип ясаган рәсеме, чыннан да, искиткеч матур чыккан иде. Бөтен дәфтәр битен алып торган гөлчәчәк рәсеме ясады ул. Чәчәк сары сандугач баласы кунган. Гавада ак йөзә. Алар арасынан кояш алтын сибә. Ә сандугач, шул коена-коена, рәхәтләнеп сайрый.

Бүгөн бу рәсемне Актәпи ерткан. Яңа рәсем ясарга вакыт калмады.

Бөтен кеше әнисен котлый, бирә башлады. Әнисе Зөлфиянең хәлен аңлады.

– Ә син, кызым, әниеңә бер матур көй, – диде ул. Пианиноның ачты.

Зөлфия әкрен генә пианино телләренә басты. Көй бетүгә, барысы да шаулатып чаптылар.

– Рәхмәт сиңа, кызым! – дип кочаклап үпте әнисе Зөлфияне. – Синең бу бүләгең – миңа иң кадерле, иң кыйммәтле бүләк. (Габделхәй Сабитовтан)

2.1. Сүзләрнең синонимнарын языгыз. (2 балл)

гавада –, сандугач –

2.2. Кунган сүзенең транскрипциясен языгыз. (2 балл)

2.3. Кушма сүзләрне күчереп языгыз, мәгънәле кисәкләрен аерыгыз. (4 балл)

3. Сезнең өчен иң кадерле бүләк нинди? Яңа елга эти-әниегезгә, туганнарыгызга нинди бүләк әзерлисез? Шулар хакта 8 жөмлө төзөп языгыз. (12 балл)

РУС ТЕЛЕНДӘ БЕЛЕМ БИРҮ ОЕШМАЛАРЫНЫҢ
ТАТАР ТӨРКЕМНӨРЕНДӘ БЕЛЕМ АЛУЧЫ УКУЧЫЛАР ӨЧЕН
ТАТАР ТЕЛЕННӘН ОЛИМПИАДА БИРЕМНӨРЕ

(2022-2023 нче уку елы)

9 нчы сыйныф

Үткәрү вакыты – 180 минут

Максималь балл – 68

I. Тестлардан дөрес җавапны билгеләгез.

1. Тел арты ассимиляциясе чагылыш тапкан сүзне билгеләгез. (2 балл)

- а) *әнкәй*
- ә) *әткәй*
- б) *урамнар*
- в) *карга*

2. Басымы соңгы ижеккә төшмәгән сүзне билгеләгез. (2 балл)

- а) *йоклый*
- ә) *йоклайбыз*
- б) *йоклаган*
- в) *йоклаганнар*

3. Фразеологик әйтелмәнең мәгънәсен билгеләгез. (2 балл)

Ике адым

- а) *якын*
- ә) *ерак*
- б) *тиз*
- в) *аз*

4. Тезмә сүзне билгеләгез. (2 балл)

- а) *ак(кош)*
- ә) *тоз(сыз)*
- б) *кура(җиләге)*
- в) *тирә(як)*

5. Чама санын билгеләгез. (2 балл)

- а) *биш бөтен уннан өч*
- ә) *икешәр*
- б) *унау*
- в) *егермеләп*

6. Икеләнүне белдерә торган кисәкчәне билгеләгез. (2 балл)

- а) *-мы*
- ә) *-дыр*

- б) -чы
- в) гына

7. Калын хәрефләр белән бирелгән сүзнең нинди жәмлә кисәге икәнлеген дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Ялкауның көн дә башы авырта. (Мәкаль)

- а) аергыч
- ә) тәмамлык
- б) ия
- в) урын хәле

8. Жәмләненең иясен билгеләгез. (2 балл)

Оятсыз кеше өчен оятлының йөзе кызарыр. (Мәкаль)

- а) оятсыз
- ә) кеше
- б) оятлының
- в) йөзе

9. Гади жәмләне билгеләгез. (2 балл)

- а) *Ачу килсә, акыл китәр.* (Мәкаль)
- ә) *Аю – көченә, кеше акылына ышана.* (Мәкаль)
- б) *Кеше холкын күзәт, үзеңнекен төзәт.* (Мәкаль)
- в) *Акыллы ерып чыга алмаслык эш дөньяда юк.* (Мәкаль)

10. Теркәгечсез тезмә кушма жәмләне билгеләгез. (2 балл)

- а) *Кеше акылын ишет, үзеңнеке белән эш ит.* (Мәкаль)
- ә) *Бит күрке – күз, тел күрке – сүз.* (Мәкаль)
- б) *Үз акылың жәйтмәсә, кешене тыңла.* (Мәкаль)
- в) *Жәяүлегә янчык та авыр.* (Мәкаль)

II. Башыгызны эшләтегез.

Сүзләрне дөрес итеп урнаштырып, ике мәкаль языгыз. (4 балл)
соң, төйнәгән, да, акылы, чишә, ахмак, акыллы, төшәр, алмас, төенне, тинтәкнең, төштән

III. Теоретик бирем.

Нокталар урынына тиешле сүзләрне өстәп языгыз. (10 балл)

Мәкаль сүзендә сузык аваз, тартык аваз бар. Ул сингармонизм законының рәт гармониясенә ижәктән тора. Аңа кушымча ялгана. Ул – алынмасы. Мәкаль-..... – парлы сүз. Мәкаль – сүз төркеме. Мәкаль сүзеннән фигыле ясалган. Мәкальләр жәйючыны, аларны өйрәнүчене диләр.

IV. Гамәли-ижади бирем.

1. Жәмләләрне татар теленә тәржемә итеп языгыз. (8 балл)

*Дождь не прошёл, а капли с деревьев падают и сверкают на солнце.
Я увлечённо рассказывал, как мы ловили рыбу.
Под вечер мы вышли на поляну, где рос огромный дуб.
Если ветер затихнет, мы высадим цветы.*

2. Төшөп калган сүзләрне языгыз. (8 балл)

*(1)Без Илсәяр белән чишмә буена йөгәрдек. (2)Нәрсә бу? (3)Чишмәнең
жырлы-жырлы чөлтерәве (4)Үзе дә (5)Аның
өсте кызыл белән капланган.*

*(6)Илсәяр дә, мин дә, чырылдап, яңадан тау итәгенә йөгәрдек. Бер-
беребезне бүлдәрә-бүлдәрә:*

– Әби! Чишмә... юк! Үлгән! – дигәч, Бибинур әби куркып ук калды.

*– Кайсының кулы барды икән?! – дип, кәрәжинен кулыннан
жәибәрде.*

*Без Бибинур әби артыннан атладык. Бибинур әби килә-килешенә
күлмәк биленә кыстырып куйды да тотынды.
Аннан күрәп, без дә кул белән балчык “көри” башладык.*

*Тиздән чишмәбез терелде: элеккәчә жырларга, чип-чиста
булып ага башлады. Без Илсәяр белән, кушучлап, чишмә авызына үрелдек.*

*Жир йөзүндә яхшылыклар да, яманлыклар да жәитәрлек шул. Туган
туфрагын яратмаган кешедән нинди игелек көтмәк (Айгөл
Әхмәтгалиевадан)*

2.1. Беренче абзацтагы тел арты ассимиляциясе чагылыш тапкан сүзнең астына сызыгыз. (1 балл)

2.2. 6 нчы жәмләдәге күчәрелмә мәгънәле сүзнең астына сызыгыз. (1 балл)

2.3. Текстта кулланылган рус алынмасын языгыз. (1 балл)

2.4. Кушма сүзләрне күчәрәп языгыз, мәгънәле кисәкләрен аерыгыз. (3 балл)

3. Сөз табигатыне ничек саклайсыз? Чишмәләрне саклау нәрсәгә кирәк? Шулар хакта 10 жәмлә төзеп языгыз. (12 балл)

РУС ТЕЛЕНДӘ БЕЛЕМ БИРҮ ОЕШМАЛАРЫНЫҢ
ТАТАР ТӨРКЕМНӨРЕНДӘ БЕЛЕМ АЛУЧЫ УКУЧЫЛАР ӨЧЕН
ТАТАР ТЕЛЕННӘН ОЛИМПИАДА БИРЕМНӨРЕ

(2022-2023 нче уку елы)

10 нчы сыйныф

Үткәрү вакыты – 180 минут

Максималь балл – 70

I. Тестлардан дөрес җавапны билгеләгез.

1. Ирен гармониясе чагылыш тапкан сүзне билгеләгез. (2 балл)

- а) *кош*
- ә) *бозлавык*
- б) *шугалак*
- в) *соргылт*

2. Фразеологик әйтелмәнең мәгънәсен билгеләгез. (2 балл)

Теш кайрау

- а) *ачулану*
- ә) *янау*
- б) *ярату*
- в) *мактау*

3. Ясалма сүзне билгеләгез. (2 балл)

- а) *балта*
- ә) *балчык*
- б) *баллы*
- в) *балкый*

4. Микъдар санын билгеләгез. (2 балл)

- а) *дүрт бөтен уннан бер*
- ә) *дүртәү*
- б) *дүртенче*
- в) *дүрт-биш*

5. Көчәйтүне белдерә торган кисәкчәне билгеләгез. (2 балл)

- а) *дәм*
- ә) *әллә*
- б) *бит*
- в) *түгел*

6. Хәбәрлек сүзне билгеләгез. (2 балл)

- а) *әмма*
- ә) *ой*

- б) саен
- в) юк

7. Калын хэрэфлэр белән бирелгән сүзнең нинди жөмлө кисәгенә икәнлегә дәрәс күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Начарны күрмәгән – яхшының кадерен белмәс. (Мәкаль)

- а) хәбәр
- ә) ия
- б) аергыч
- в) тәмамлык

8. Жөмләнең төрә дәрәс күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Алтыда белгән ана телен алтмышта онытмас. (Мәкаль)

- а) инкяр, боеру жөмлө
- ә) раслау, хикәя жөмлө
- б) инкяр, хикәя жөмлө
- в) раслау, сорау жөмлө

9. Жөмләнең төрә дәрәс күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Бал тамган телдән агу да тамар. (Мәкаль)

- а) гади жөмлө
- ә) теркәгечле тезмә кушма жөмлө
- б) теркәгечсез тезмә кушма жөмлө
- в) иярченле кушма жөмлө

10. Жөмләдәгә иярчен компонентның төзелешә һәм мәгънә ягыннан төрә дәрәс күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Үзең алтын булмасаң да, сүзең алтын булсын. (Мәкаль)

- а) синтетик кире шарт жөмлө
- ә) синтетик шарт жөмлө
- б) аналитик шарт жөмлө
- в) синтетик рәвеш жөмлө

II. Башыгызны эшләтегез.

Сүзләрне дәрәс итеп урнаштырып, ике мәкаль языгыз. (4 балл)

мең, кенә, дан, егетнең, йөрәк, калыр, бер, теләп, китерә, кыюлыгы, кыюсыз, теләген, егеткә

III. Теоретик бирем.

Нокталар урынына тиешле сүзләрне өстәп языгыз. (10 балл)

Мөгаллим сүзендә өч сузык аваз, тартык аваз бар. Сузык авазлары: [ө], [...], [и]. Ул сингармонизм законының рәт гармониясенә иҗектән тора. Аңа кушымча ялгана. Ул – алынмасы. Синонимы – Мөгаллим – сүз

төркеме. Хатын-кыз мөгаллим – дула. Мөгаллим сүзеннән исеме ясалган.

IV. Гамәли-ижади бирем.

1. Жәмләләрне татар теленә тәржемә итеп языгыз. **(8 балл)**

*Поезд пошёл быстро, его огни исчезли в темноте.
Мышка побежала, хвостиком махнула, яичко разбилось.
Я посмотрел туда, где небо сливалось с морем.
Он хочет, чтобы товарищи помогли ему.*

2. Төшөп калган сүзләрне языгыз. **(8 балл)**

Урманны генә яратмый икән? Мөгаен, андый кеше ! Ә шагыйрьләр, язучылар өчен урман – чыганагы. Габдулла Тукайның урманнары турында язганнары һәммәбезнең саклана. дә урманны бик яратабыз. Аның гүзәллеген, ямен мактарга матур сүзләр эзлибез.

Матурлыгы, табигатькә ямь бирүе, урманның файдасы да бик күп. Ул без сулый торган сафландыра, тузаннан чистарта, шуңа күрә дә урманның һавасы һәрвакыт саф була.

Матур да, файдалы да урман! Аны сакларга кирәк! Урман һавасына ни җитә?! (Көндәлек матбугаттан)

2.1. Басымы соңгы ижеккә төшмәгән сүзләрнең астына сызыгыз. **(4 балл)**

2.2. Икенча абзацта кулланылган рус алынмасын языгыз. **(2 балл)**

2.3. Кушма сүзләрне күчереп языгыз, мәгънәле кисәкләрен аерыгыз. **(2 балл)**

3. Урманның матурлыгын һәм файдасын сурәтләп, 12 жәмлә төзеп языгыз. **(12 балл)**

РУС ТЕЛЕНДӘ БЕЛЕМ БИРҮ ОЕШМАЛАРЫНЫҢ
ТАТАР ТӨРКЕМНӨРЕНДӘ БЕЛЕМ АЛУЧЫ УКУЧЫЛАР ӨЧЕН
ТАТАР ТЕЛЕННӘН ОЛИМПИАДА БИРЕМНӨРЕ

(2022-2023 нче уку елы)

11 нче сыйныф

Үткәрү вакыты – 180 минут

Максималь балл – 70

I. Тестлардан дөрес җавапны билгеләгез.

1. Рәт гармониясенә бусынмаган сүзне билгеләгез. (2 балл)

- а) *шигырь*
- ә) *шагыйрь*
- б) *гомер*
- в) *каләм*

2. Фразеологик әйтелмәнең мәгънәсен билгеләгез. (2 балл)

Маңгае йолдызлы

- а) *бәхетле*
- ә) *гаепле*
- б) *яралы*
- в) *мактанчык*

3. Ясалма сүзне билгеләгез. (2 балл)

- а) *бишек*
- ә) *бишлек*
- б) *бишәү*
- в) *бишенче*

4. Асыл сыйфатны билгеләгез. (2 балл)

- а) *урмандагы*
- ә) *көзге*
- б) *фәнни*
- в) *сары*

5. Үтенүне белдерә торган кисәкчәне билгеләгез. (2 балл)

- а) *ләбаса*
- ә) *һич*
- б) *-чы*
- в) *кына*

6. Калын хәрефләр белән бирелгән сүзнең нинди җөмлә кисәге икәнлеген дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Яхшы җырның даны үзеннән алда йөри. (Мәкаль)

- а) ия
- ә) тәмамлык
- б) урын хәле
- в) аергыч

7. Икеләнүне белдерә торган кереш сүзне билгеләгез. (2 балл)

- а) *мәгаен*
- ә) *зинһар*
- б) *билгеле*
- в) *ичмасам*

8. Жәмләнең төре дәрәс күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Тел әйтә алмаганны жыр әйтер. (Мәкаль)

- а) гади жәмлә
- ә) теркәгечле тезмә кушма жәмлә
- б) теркәгечсез тезмә кушма жәмлә
- в) иярченле кушма жәмлә

9. Жәмләдәге иярчен компонентның төзелеше һәм мәгънә ягыннан төре дәрәс күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Кулың җиткән ботакның җимешен өз. (Мәкаль)

- а) синтетик тәмамлык жәмлә
- ә) синтетик урын жәмлә
- б) синтетик аергыч жәмлә
- в) аналитик аергыч жәмлә

10. Жәмләдәге компонентлар санын билгеләгез. (2 балл)

Кеше ышанмаслык сүзне чын булса да сөйләмә. (Мәкаль)

- а) 2
- ә) 3
- б) 4
- в) 5

II. Башыгызны эшләтегез.

Сүзләргә дәрәс итеп урнаштырып, ике мәкаль языгыз. (4 балл)

бер, эшнең, көче, эшләнеп, тиен, коралда, бәясе, кырык, бар, бетмәгән, тишекле, кешенең

III. Теоретик бирем.

Нокталар урынына тиешле сүзләргә өстәп языгыз. (10 балл)

Кадер сүзендә ике сузык аваз, тартык аваз бар. Сузык авазлары: [...] һәм [...]. Ул сингармонизм законының рәт гармониясенә иҗектән тора. Аңа кушымча ялгана. Ул – алынмасы. Синонимы –, ихтирам. Кадер – сүз төркеме. Кадер сүзеннән исемнәр ясала.

IV. Гамәли-ижади бирем.

1. Жәмләләрне татар теленә тәржемә итеп языгыз. (8 балл)

Она, наверное, по-прежнему пьет утром кофе с печеньем.

Бледную поганку, безусловно, часто путают со съедобным грибом.

Открыли дверь, и в кухню паром вкатился свежий воздух со двора.

Когда я открыл окно, комната наполнилась ароматом сирени.

2. Төшөп калган сүзләрне языгыз. (8 балл)

Бервакыт Мәскәүдә, татарлар оештырган концерт барышында, залда бер рус кешесенең сәхнәгә “Телегез искиткеч гүзәл, аның киләчәге зур, аны, һичшиксез, өйрәнәчәкмен” язу җибәрүе хәтеремдә. Бу телебезнең милли моңыбызга үрелеп баруы тәэсир ясаган, күрәсең.

Тел моң – милләт сакчылары. Тел бетсә, моң да калмый, милләт бетә. Балалар русча да, инглизчә дә, французча да, алманча да укысыннар. Тик менә шушы телләрнең, гомумән, белем-мәгърифәтнең ачкычы туган телебез икәнлеген онытмасыннар. Алар үсеп җиткәч, җәмгыятьтә үз алгач, “Дөньяда күп нәрсә белдем син туган тел аркылы” диярлек (Индус Таһировтан)

2.1. Сүзләрнең синонимнарын языгыз. (2 балл)

тәэсир – , алманча –

2.2. *Жәмгыятьтә* сүзенең транскрипциясен языгыз. (2 балл)

2.3. *Һәмзә тартыгы* кулланылган сүзгә күчереп языгыз. (1 балл)

2.4. Кушма сүзләрне күчереп языгыз, мәгънәле кисәкләрен аерыгыз. (3 балл)

3. Туган телегез сезнең өчен нәрсә ул? Сез аны нигә өйрәнәсез? Шул хакта 12 жәмлә төзеп языгыз. (12 балл)